

Карпенко Г. Л.,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія»
(м. Одеса, Україна)

УДК 351.713.001.5 (477)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ МИТНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Стаття присвячена висвітленню основних положень експертизи та висновка експерта в митній справі, а також особливостям та порядку призначення експертизи, одержання проб та зразків для проведення експертизи. Експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Зазначена експертиза не є судовою експертизою.

Ключові слова: експертиза, висновок експерта, порядок призначення експертизи, одержання проб та зразків для проведення експертизи

Hanna Karpenko. The Organizational and Legal Mechanism of Customs Expert Researches. – Article.

The article is devoted to the consideration of the main provisions of the expert's examination and conclusion of the expert in the customs affairs, as well as the specifics and procedure for appointing the examination, obtaining samples and samples of goods for examination. Examination is appointed for finding out the solution for questions that can appear in cases about violation of customs rules. There was a requirement in the special knowledge from the separate fields of science, technology, art, religion and et cetera. The marked examination is not a judicial examination.

Keywords: examination, conclusion of the expert, procedure for appointing the examination, obtaining samples and samples of goods for examination.

Карпенко А. Л. Организационно-правовой механизм таможенных экспертиз. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению основных положений экспертизы и выводов эксперта в таможенном деле, а также особенностям и порядку назначения

експертизи, отриманню проб і образців товарів для проведення експертизи. Експертиза назначається, якщо для в'яснення питань, виникаючих по справі про порушення митних правил, виникла необхідність в спеціальних знаннях по окремих галузях науки, техніки, мистецтва, релігії і тому подібне. Зазначена експертиза не вважається судовою експертизою.

Ключевые слова: експертиза, висновок експерта, порядок призначення експертизи, отримання проб і образців товарів для проведення експертизи.

Необхідність здійснення ефективного митного контролю та митного оформлення зростаючих обсягів товарів, номенклатура яких постійно розширюється, протидія контрабанді та порушенням митних правил ставить перед органами доходів і зборів та їх посадовими особами завдання, які неможливо вирішити без застосування спеціальних знань, залучення експертів та спеціалістів.

У вітчизняній правовій науці питанням експертизи присвячується увага в криміналістичному аспекті або щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення, тобто в тому, що стосується доказів та доказування в рамках правоохоронної діяльності. В той же час в даній статті дуже вірно робиться акцент на специфіці митної справи, в рамках якої переважна частина експертиз здійснюється як елемент забезпечення реалізації правомірної поведінки учасників митних відносин: проведення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, надання дозволів на переміщення через митний кордон певних категорій товарів, правильна класифікація товарів згідно з УКТЗЕД, визначення країни походження тощо.

Питання експертизи розглядалися у працях, які безпосередньо стосувалися проблем правового статусу спеціалістів та експертів у митній справі (Б. М. Габричидзе, Є. В. Додіна, В. Г. Драганова, Є. В. Жиряєвої, Л. В. Калаянної, А. Н. Козиріна, В. В. Прокопенка, О. П. Федотова тощо). Однак, незважаючи на розгляд у працях останніх статусу спеціалістів та експертів, в основному, вони дослідили проблеми проведення експертизи у справах про контрабанду та порушення митних правил. Багатофункціональна діяльність Державної фіскальної служби потребує не тільки дослідження застосування спеціальних знань під час розгляду справ про порушення в митній справі, а і при прийнятті рішення відносно дозволу переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України, яке має значну специфіку.

Експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спе-

ціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Зазначена експертиза не є судовою експертизою [1, с. 5].

Експертиза проводиться експертами спеціалізованого органу доходів і зборів з питань експертного забезпечення, його відокремлених підрозділів та інших установ або окремими спеціалістами, які призначаються посадовою особою органу доходів і зборів, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Державної фіскальної служби України було перейменовано на Департамент податкових та митних експертиз ДФС згідно з наказом Державної фіскальної служби України від 25.01.2017 р. № 39 [2]. Особа, щодо якої порушено зазначену справу, має право на проведення за її рахунок незалежної експертизи.

Експертиза – це спеціальне науково-практичне дослідження, що проводиться експертами з метою вирішення завдань митної справи для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення вимог митного законодавства, в окремих галузях науки, техніки, мистецтва, релігії і т. п. При здійсненні митної справи зважується цілий комплекс загальних завдань фіскального, контрольного, економічного, правоохоронного, статистичного і захисного характеру, що вимагають спеціальних знань і виконання різноманітних експертиз [3, с. 7].

У разі виникнення потреби в спеціальних знаннях в окремих галузях науки, техніки, мистецтва, релігії тощо посадова особа органу доходів і зборів, у провадженні якої перебуває справа про порушення митних правил на підставі статей 515, 516 МК України призначає експертизу [4].

Для обґрунтованого призначення експертизи необхідно, щоб співробітник органу доходів і зборів – ініціатор її проведення обов'язково знав основи теорії і практики проведення відповідної експертизи (її предмети, об'єкти, методи дослідження, можливості та ін.).

Метою проведення експертизи є отримання науково обґрунтованого, належним чином процесуально оформленого висновку експерта про виявлені ним факти, які разом з іншими джерелами доказів будуть оцінені посадовою особою органу доходів і зборів чи судом.

Відповідно до вимог ст. 516 МК України, до призначення експерта для проведення експертизи органу доходів і зборів посадовою особою з'ясовуються необхідні відомості щодо його професіоналізму і компетентності, наприклад, повноваження експертної установи або

експерта (спеціаліста), стаж роботи експерта, досвід у вирішенні питань, що становлять предмет експертизи [4].

Поставлені перед експертом питання та його висновок не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта. Експерт надає висновок у письмовій формі від свого імені. У висновку викладаються суть проведеного ним дослідження та обґрунтування відповіді на поставлені запитання.

Висновок експерта не є обов'язковим для посадової особи органу доходів і зборів, в провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. У разі незгоди цієї особи з висновком експерта у постанові, яка виноситься у справі, повинно міститися обґрунтування такої незгоди.

У разі неналежної якості або повноти висновку експерта може бути призначена повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (експертам).

Етапи підготовки до проведення експертизи:

– визначення виду експертизи залежно від галузі спеціальних знань, потрібних для вирішення поставлених питань, і категорії об'єктів, які досліджуються;

– визначення послідовності проведення експертиз у випадку, коли одні й ті ж самі об'єкти підлягають різним експертним дослідженням або коли проведення одних експертиз обумовлено результатами інших;

– визначення часу проведення експертизи – експертиза призначається тоді, коли зібрано всі потрібні для її проведення матеріали;

– підготовка об'єктів, матеріалів справи про порушення митних правил для проведення експертизи. Визначається кількість предметів, що передаються на дослідження, відбираються проби й зразки, встановлюються фактичні відомості, потрібні для надання обґрунтованого висновку. Допомогою в підготовці матеріалів для експертизи можуть бути консультації з експертами, яким буде доручено проведення експертизи, ознайомлення з рекомендаціями, викладеними в методичній літературі;

– вибір експертної установи або експерта (спеціаліста).

Найбільш важливими питаннями, які ставляться перед експертом є:

– класифікація товару згідно з УКТЗЕД;

– визначення митної вартості товарів;

– оцінка ринкової вартості товарів, виходячи з їх якісних показників (марки, сорту, виду, натуральності матеріалів тощо);

- ідентифікація справжності митних печаток, штампів та інших знаків митного забезпечення товарів і документів;
- встановлення екологічної й експлуатаційної безпеки товарів;
- визначення хімічного складу і фізичної структури товарів (речовин);
- визначення характеру товару (ліцензійний, підакцизний, подвійного призначення);
- установа можливості реалізації товарів, звернених у державну власність, і визначення їхньої споживчої вартості;
- ідентифікація наркотичних і психотропних речовин;
- визначення країни походження товару;
- діагностика коштовностей, антикваріату, музейних цінностей та ін.

Про призначення експертизи посадова особа органу доходів і зборів виносить постанову, форма якої встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Постанова повинна містити, крім загальних відомостей (часу, місця її винесення, ким її винесено), фактичні дані, що свідчать про підстави проведення й визначальні реальні умови проведення конкретної експертизи. У ній викладаються обставини справи, у зв'язку з якими виникла потреба у використанні спеціальних знань, зазначається, проведення якої експертизи потрібне, назва експертної установи або прізвище, ім'я й по батькові експерта (спеціаліста), якому доручено проведення експертизи, перераховуються об'єкти експертизи – матеріали справи, надані в розпорядження експерта, товари, транспортні засоби, окремі документи й інші матеріали справи, що містять інформацію, яка має відношення до предмета експертизи й потрібна для надання висновку, і встановлюється предмет експертизи, тобто формулюються питання, що підлягають вирішенню.

У постанові повинно бути чітко сформульоване питання, індивідуалізовано надані експерту предмети, зазначено безпосередні об'єкти експертизи (наприклад, точно зазначено підписи, відбитки печаток, що підлягають дослідженню, а також порівняльні й допоміжні матеріали). Бажано зазначити вид упаковки й опис наданих для експертизи об'єктів.

Посадова особа органу доходів і зборів зобов'язана на вимогу експерта ознайомити його з матеріалами справи, що мають відношення до предмета експертизи, розглянути його клопотання про надання додаткових матеріалів, потрібних для підготовки висновку, а також надати

йому можливість з'ясувати в особи, яка притягується до відповідальності, або свідка питання, які відносяться до предмета експертизи.

Якщо експерт під час проведення експертизи виявить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких йому не було поставлено запитань, він має право викласти ці обставини у своєму висновку.

У разі недостатньої якості або повноти висновку експерта може бути призначена додаткова експертиза, проведення якої може доручатись тому ж експерту (спеціалісту), або повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (спеціалісту). Призначення таких експертиз повинно бути обґрунтоване у відповідних постановках з посиланням на ті положення з висновку експерта, який проводив первинну експертизу, що викликали сумнів, а також з викладенням обставин справи, на підставі яких поставлено під сумнів достовірність висновків експерта.

З метою забезпечення проведення такої процесуальної дії, як експертиза, посадова особа органу доходів і зборів, в провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, має право відбирати в осіб, які притягуються до відповідальності за порушення митних правил, зразки підпису, почерку, а також брати проби та зразки товарів.

У разі потреби взяття проб та зразків може проводитися також у інших осіб, свідчення та участь яких у вивченні та оцінці обставин порушення митних правил можуть мати істотне значення для провадження і розгляду справи.

Взяття проб і зразків здійснюється після остаточного визначення щодо необхідності проведення експертизи, виду експертизи й відповідно які саме зразки і проби підлягають відбору.

Особа, щодо якої порушено справу про порушення митних правил, її представники, захисник, мають право клопотатися перед органом доходів і зборів, посадова особа якого здійснює провадження у зазначеній справі, про взяття проб та зразків для проведення експертизи. У разі відмови у задоволенні такого клопотання органу доходів і зборів повинен письмово повідомити про це особу, яка подала клопотання, з вмотивованим обґрунтуванням причин відмови.

Взяття проб і зразків здійснюється на підставі постанови про взяття проб та зразків, винесеної посадовою особою органу доходів і зборів, у провадженні або на розгляді в якій перебуває справа про порушення митних правил, форма якої встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Взяття проб і зразків проводиться в присутності двох понять, у разі потреби також може залучатися експерт.

Постанова про взяття проб та зразків перед проведенням взяття проб і зразків пред'являється особі, у якої вони беруться, про що в постанові вчиняється відповідний запис.

Про одержання проб і зразків складається протокол, форма якого встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Рішення про призначення експертизи є обов'язковим для експерта, а також для посадових осіб підприємства, де працює експерт.

Тож, митну експертизу можна віднести до особливого класу експертиз, оскільки вона має властиві тільки їй характерні ознаки: предмет, завдання, об'єкти і методи дослідження. Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Державної фіскальної служби України було перейменовано на Департамент податкових та митних експертиз ДФС.

У системі експертних закладів України митні лабораторії займають особливе місце, оскільки вони:

1) здійснюють експертні дослідження по справах про контрабанду та порушення митних правил (застосування санкцій правових норм):

2) по справах про надання дозволів на здійснення операцій, пов'язаних з переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон України, вибору митного режиму та інших операцій, які здійснюються за участю фізичних та юридичних осіб (застосування диспозиції правових норм).

Виконання завдань митними лабораторіями обумовлює необхідність застосування ними різноманітних форм та методів дослідження, особливостей оформлення цих висновків та наступну правову природу застосування цих висновків на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Додін Е. В. Експертиза в митній справі // Митна справа. 2001. № 2. С. 3-8.
2. Про перейменування деяких територіальних органів ДФС: наказ Державної фіскальної служби України від 25.01.2017 р. № 39. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-laboratoriya/diyalnist/normativna-baza/71345.html>
3. Додін С. В. Правове регулювання статусу експерта та спеціаліста в митній справі // Митна справа. 2004. № 2. С. 3-14.
4. Митний кодекс України, 2012 // Голос України від 21.04.2012. № 73-74.

